

Paul Virilio

Informatická bomba

Pavel Mervart 2004

Kap. III, s. 29 — 37

III

20. ledna 1997 to Bill Clinton znovu potvrdil ve své nástupní řeči: „*Minulé století bylo americké a příští jim bude ještě víc* – Spojené státy se postaví do čela celého demokratického světa...“ A přece ve stejném projevu prezident evokoval také model chátrající Ameriky, roztráštěné a zničené demokracie, která si musí dát pozor, aby nedospěla k obrovské politické katastrofě.

Takže amerikanizace světa, nebo nárůst nepokojů na způsob jakéhosi celoplanetárního pseudo-třetího světa? A především, co je to americké století, co je Amerika?

Na tuto poslední otázku Ray D. Bradbury rád odpovídal: „Amerika, to je Rembrandt a Walt Disney“. Když však chtěl Bill Gates (představitel „*get wired*“) před nedávnem utratit své skromné úspory, nekoupil si nějakého Rembrandta, nýbrž rukopis *Codex Leicester* Leonarda da Vinciho... Možná proto, že Spojené

státy jsou více italské než holandské, německé, ruské, hispánské nebo dokonce WASP¹. Jak každý ví, Amerika byla objevena ke konci 15. století florentským mořeplavcem Amerigem Vespuccim a Janovanem Kryštofem Kolumbem. Jiní Italové, jako například Janovan Leon Battista Alberti, zase obeznámili Západ s *perspektivním viděním*.

Takže *the ever changing skyline* historického náporu na americký Západ je linie horizontu, úběžník italské renesance, a v nejužším smyslu slova *perspektiva*: doslova *vidět skrz*. Skutečným hrdinou americké utopie není ani cow-boy, ani voják, nýbrž pionýr, *pathfinder, ten, kdo nese své tělo tam, kam dopadl jeho pohled*².

Předtím, než „se žravostí v dějinách lidských migrací výjimečnou“ zhltnul prostor, pionýr ho už zhltnul očima – v Americe *všechno začíná a všechno končí chtivostí pohledu*.

Historik Frederick J. Turner v roce 1894 napsal: „Americký vývoj byl neustálým znovuzačínáním prostřednictvím kontinuálního vyvracení hranice. Z této neustálé obrody, z této tekutosti amerického života, vyvěrají převládající síly americké povahy [...] *Hranice*

¹ *White Anglo-Saxon Protestant*: výraz používaný v USA pro anglosaské občany bílé rasy a protestantského vyznání, z nichž sestávají vládnoucí třídy země [pozn. překladatele].

² Jedná se o výrok Gastona Rébuffata, jednoho z vynálezců „extrémního lezectví s umělými pomůckami“.

je linie největší rychlosti faktické amerikanizace [...] Poušť je pánem osady.“

Ještě dnes si my, staří kontinentální Evropané, jen těžko představujeme stát *v míru*, který by odmítnul veškerou stálou strategickou hodnotu své geografické lokalizace, národ, který by byl jen sérií virtuálních trajektorií uhánějících plnou parou k vylidněnému horizontu.

Rozměry amerického státu jsou od počátku nestabilní, jsou totiž spíše astronomické než politické: to proto, že Země je kulatá, objevila evropská flotila Nový Svět při cestě na západ, když směřovala do Japonska a Číny.

Kvůli kulatosti planety nemůže být nikdy dosažena ani *ever changing skyline* pionýrů, neboť se bez přestání ztrácí a ustupuje tou měrou, jak se k ní postupuje... Je totiž jen v nadhledem, prchavou optickou iluzí, spíše *trans-zjevem* než zjevem.

Nikde a všude, tady i jinde, ani uvnitř, ani vně: Spojené státy jsou něčím, co až doposud nemělo jméno, něčím mimo starou osadu, národem off shore. Amerika nemá skutečný vztah ke staré diaspoře, ani k migraci starých nomádů – ti se totiž během svého rychlého postupu stepí často obraceli, aby poznali fyziognomii svého návratu. Je zemí ne-návratu, pouhé cesty tam – neblahou směsicí nekonečného běhu a idejí svobody, pokroku a modernosti.

Přesto byl na závěr své slavné analýzy Turner nucen konstatovat: „Pět set let po objevení Ameriky jsme dosáhli západní hranice a právě teď tak docházíme ke konci prvního období našich dějin.“

Zdá se, že futuristická perspektiva dějin Spojených států se dovršuje, zastavuje na hranicích kontinentu, před horizontem Pacifiku.

V předvečer onoho *amerického století*, o kterém mluvil Bill Clinton ve své nástupní řeči, tedy Spojené státy zůstaly o hladu – ani ne tak po územích, jako po trajektoriích, po rozvinutí své bulimie pohybu, po jeho pokračování, aby i nadále byly americkými!

Jednou se ptali Francise Forda Coppoly, proč špatná americká kinematografie přese všechno i nadále nechává snít lidi na celém světě. „Nejsou to filmy, které nechávají snít, to Amerika se stala jakýmsi velkým Hollywoodem“, opáčil italsko-americký režisér.

Takto existují filmy, které nás vábí do nich vstoupit, neboť máme za to, že jsou trojdimenzionální...

Už na konci XIX. století bratři Lumièrové ukázali, když posílali filmaře-reportéry do všech koutů světa, že kinematograf je náhražkou lidského zraku a že si pohrává nejenom s ČASEM (díky iluzi retinální perzistence), ale také se vzdálenostmi a dimenzemi reálného PROSTORU. Kinematografie se tak fakticky stala NOVOU

ENERGIÍ schopnou vozit váš pohled, dokonce i když se nehýbete.

„Mluvit je třeba hlavně k očím!“ řekl Bonaparte. Představme si, jaký prospěch by Amerika *perspektivy* – pro kterou „zastavení znamená smrt“ – mohla získat z této techniky *falešného pohybu* právě ve chvíli, kdy se porouchala *ever changing skyline*, jež byla motorem její pseudo-demokracie...

Prezident William McKinley to vyhlásil na začátku svého mandátu: „Americký lid se nechce vrátet zpět!“

Řešení se samo nabízí – lež za lež, iluze za iluzi, motor za motor, proč tedy ne?

Jelikož už neexistuje horizont, ke kterému se hnát, vynalezne se falešný, *náhradní horizont*.

Americký lid bude spokojen, nebude se vracet zpět, bude pokračovat v pohybu za ním.

„Amerika mě zvolila, protože souhlasí s tím, že se stane industriálním národem,“ prohlásil ještě McKinley.

„Druhá část amerických dějin“ nezačíná jen na východě kontinentu – v detroitských strojních závodech, kde kolem roku 1914 začíná u Forda účinně fungovat pásová výroba –, ale také na západě, kde si jistý pan Wilcox ve státě Kalifornie v roce 1903 nechává zaregistrovat pozemek se 700 obyvateli, který madame

Wilcox ihned pokřtí HOLLYWOOD, protože „cesmína nosí štěstí“, jak říká.

Na vzdálené periferii Los Angeles bude tedy americký národ „jinými prostředky“ pokračovat ve svém nekonečném běhu, ve své cestě bez návratu: westerny, *trail-movies*, *road-movies*, grotesky, muzikály, ba i nejnovější produkce, například seriál SPEED, celá kinematografie zrychlení schopná dát ještě větší rychlost oné „autentické amerikanizaci“.

I když americká kinematografie nemohla být svého času znárodněna jako ta sovětská, neznamená to, že by Hollywood nežil pod vysokým politickým a ideologickým dohledem: počínaje Willem Haysem, carem cenzury dvacátých let, přes všemocný tisk Williama Randolpha Hearsta, vysoké policejní představitele, vlivné příslušníky armády, občanské a náboženské ligy atd., až po neblahá padesátá léta, černé roky mac-carthismu.

Když se v roce 1936 Blaisu Cendrarsovi nikoli bez námahy podaří proniknout do studií-pevností americké průmyslové kinematografie, ucítí tam *mystifikaci*, stejně jako v celé zemi: „Jaký skvělý žert!“ napíše, „jenže koho zde chtějí klamat, v této demokracii, ne-li svrchovaný lid?“

Uvěříme-li Turnerově analýze, když mluví o onom „působení hranice“, které *vytváří individualismus*, a o oné

„americké poušti, která ničí komplexní společnosti a ve prospěch rodin“ (přeživších skupin?) tíhne k antisociálnímu, pak musí industriální kinematografie tím, že až k předávkování zmnožuje *falešné působení hranice*, fatálním způsobem plodit sociální zhroucení a všeobecné politické ztroskotání, jaké zaznamenáváme dnes, na konci „amerického století“.

S velkým Hollywoodem dvacátých let vlastně začala post-industriální éra, katastrofa odreálnění světa. Zatímco pro tehdejší vedoucí představitele už byl běh na západ jen mlhavým westernem, šálivou hranicí, k Pacifiku dál masově pádili velmi reální přistěhovalci oklamání touto optickou iluzí.

A to v míře tak veliké, že se na začátku třicátých let kalifornský stát bude muset izolovat od zbytku Unie, aby nebyl zatopen lidskou záplavou. Obklopí se *blokádou*, na hranice s Oregonem, Arizonou a Montanou budou dohlížet tři policejní divize. A nesmíme opomenout monstrózní policejní razie a brutální vyhošťování Mexičanů, kteří „přišli ujídat chléb americkým nezaměstnaným“. Valchování a bez lítosti internování byli nuzáci, vandráci, barevní, osamocené ženy, opuštěné děti, nemocní, potenciálně nakažliví... zdravotní se mísilo se sociálním a rasovým.

Velkolepá doba, kdy v roce 1929, po wallstreet-ském krachu, žilo padesát procent americké populace ve stavu blízkém chudobě, čtyřicet procent se

spokojovalo s minimem hygieny a kdy bylo napočítáno mezi 18 a 28 milióny nezaměstnaných. Spojené státy podle všeho zažijí ještě jednu ze svých „růstových krizí“, tentokrát jsou však hotovy zavléct do marasmu celou planetu, která se jim stala příliš malou.

Brzy nastoupí vláda technokratů, New Deal s Franklinem Delano Rooseveltem, přezdívaným „nový Mojžíš“, protože „svůj lid zachránil z pouště chudoby“... Než ho v lednu roku 1943 v Casablance zapojí do *totální války*.

„Kdo nemiluje televizi, nemiluje Ameriku!“ tvrdil Berlusconi během své památné italské volební kampaně. Už včera se dalo říct totéž o lidech, kteří nemilují film, a dnes o těch, kteří nemilují internet nebo budoucí informační dálnice, o lidech, kteří nepovažují za dobré *slépě* se přidat k blouznění metafyziků technokultury.

„Je to pravda,“ říká nám jistý guru Západu, „vstupem do Kyber necháváme část populace jejímu osudu, jenže *techno je našim osudem*, svoboda, kterou nám dávají technologicky vyspělá zařízení, znamená moci říci ANO jejich potenciálu.“

Nyní se však nabízí otázka, zda-li máme svobodu říci NE tomuto „ještě američtějšímu století“, které se ohlašuje, NE nihilistické řeči, kterou Amerika *perspektivy* a trans-zjevů už šest set let neustále omílá... „Kyber

je nový kontinent, Kyber je náhradní realita, Kyber musí být odrazem společnosti individuí, Kyber je univerzální, nemá představitele ani vedení, atd.³“

Bill Gates byl velmi šťastný, že mohl svůj *Codex* vystavit v Paříži, v Musée du Luxembourg. Mezi slavnými Vinciho *futuricismy* najdeme popis konce světa záplavou vod... Vod nebo vln, starý italský mistr se možná trochu zmýlil.

³ Z výroků sebraných na Salonu konce tisíciletí (*Salon du Milia*) v Cannes 1996-1997 – zejména z výroků Johna Perry Barlowa, prezidenta *Electronic Frontier Fondation*.